

УДК 378.124:371.123(73)

СТАНДАРТИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ У США**Наталія Мукан***Національний університет “Львівська політехніка”**вул. Ст. Бандери, 12, 79013 Львів, Україна**email: nmukan@polynet.lviv.ua*

Розглянуто проблему стандартів професійного розвитку американських педагогів. Досліджено американський досвід професійного розвитку учителів та його роль у процесі підвищення академічної результативності учнів.

Ключові слова: стандарти професійного розвитку, програми, проекти, професійний розвиток, неперервна професійна освіта педагогів.

На початку XXI століття в Україні відбувається багатогранний процес модернізації освіти. Згідно з Національною доктриною розвитку освіти (2002), Державною програмою “Вчитель”, Концептуальними засадами розвитку педагогічної освіти України, її інтеграції в європейський освітній простір Україні визначено пріоритети розвитку освіти, відповідно до сучасних змін у суспільному розвитку, новизни особистісних та соціальних вимог до системи професійної педагогічної освіти.

Педагогічна діяльність тісно пов’язана із життям суспільства, є однією із домінуючих сил у процесі його розвитку. Педагогічну діяльність розглядають як «сервісну» систему, що надає освітні послуги громадянам. Зважаючи на це, вона повинна орієнтуватися на результат, турбуватися про якість цих послуг, стимулювати результативність, забезпечувати мотивацію всебічного розвитку особистості, адаптуватися до глобальних викликів сучасності, характеризуватися активністю на міжнародній та європейській арені, брати участь у спільних глобальних та регіональних проектах.

Актуальність дослідження зумовлена сучасними змінами парадигм суспільного розвитку, новизною особистісних та соціальних вимог до системи професійної освіти педагога та його готовності до професійного розвитку в системі неперервної професійної освіти. Такий підхід обґрунтовує поглиблене вивчення значення професійного розвитку педагога в системі неперервної освіти як об’єктивну закономірність.

Неперервна професійна освіта США кінця XX–початку XXI століття характеризується численними змінами, процесом реформування та реструктуризації. Триває пошук з проблем підвищення професіоналізму та адекватної підготовки вчителя, готового до роботи в умовах XXI сторіччя.

Недостатнє вивчення досвіду високорозвинутих країн суперечить об'єктивній необхідності освітньої практики. Ми ставили за мету дослідити роль та значення стандартів у професійному розвитку американських учителів загальноосвітніх шкіл у системі неперервної освіти, головною метою якої є забезпечення конкурентоспроможності педагогів на початку XXI століття.

Питання теоретичного обґрунтування сучасних підходів до професійної освіти педагога вивчали відомі зарубіжні науковці: впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в професійну освіту (Дж. Картрайт, Б. Бані, В. Кербно, К. Бенкет), діяльність учителя-початківця (К. Чіні, Дж.Красвський, М. Комз), наукові дослідження в освіті (І. Айзнер, А. Вайз), роль учителя в процесі реформування освіти (Д. Фліндерс, М. Велш), педагогічна практика (Б. Хоусего, В.Хантер), співпраця між школами та педагогічними факультетами вищих навчальних закладів освіти (М. Кінг-Серз, М. Розенберг), знання, навички та вміння педагога (Дж. Лейнхарт, Л. Ля Рос), професійний розвиток педагога (С. Вілсон, Дж. Берне). Проте необхідно зазначити, що питання стандартів професійного розвитку американських учителів загальноосвітніх шкіл, стратегії їхнього розвитку є недостатньо вивченими.

Метою дослідження є спроба вирішення цієї проблеми. Завдання дослідження: проаналізувати стандарти професійного розвитку педагогів США у системі неперервної професійної освіти.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що інтенсифікація наукових розробок, вивчення передового позитивного досвіду використання стандартів у галузі неперервної професійної освіти вчителів сприятиме розвитку науки про неперервну педагогічну освіту в Україні та матиме практичне застосування в процесі реформування системи неперервної професійної педагогічної освіти та підвищення кваліфікації вчителів нашої країни.

Головна вимога до професійності вчителів – це ґрунтовні знання гуманітарних та природничих наук; знання предмета, який викладають, та навичок і вмінь, якими повинні володіти учні; знання структури, змісту академічної програми та допоміжних ресурсів до неї; знання загальних та специфічних методик викладання предмета та оцінювання успішності учнів; усвідомлення полікультурного підходу до роботи в навчальному середовищі; знання психологічних та фізіологічних аспектів розвитку людини; знання, навички та вміння, готовність до їх широкого застосування для всебічного розвитку учня.

Діяльність американських учителів підпорядковується певним стандартам. Визначено, що вчитель присвячує власну діяльність учням та їхньому навчанню. Для цього необхідно володіти знаннями про індивідуальні

особливості кожного учня: сім'я, друзі, уподобання та інтереси, здібності та зміст здобутих знань, недоліки і переваги, які допоможуть стимулювати та мотивувати учнів у навчальному процесі. У повсякденній професійній практиці вчителі використовують знання соціальної та індивідуальної теорій навчання, теорії розвитку дитини та підлітка, концепції соціального та когнітивного розвитку.

Стандарти професійного розвитку зумовлюють освоєння знань з предмета і методики його викладання, оскільки педагог-професіонал за допомогою дисципліни, яку він викладає, розширює соціальний, етичний, культурний світогляд учня. Учитель розуміє суть предмета, який він викладає: достовірна інформація, основні концепції, спосіб розвитку знань, методи досліджень, що допомагає йому навчати учнів аналітичного мислення. Саме аналітичне мислення з певної дисципліни сприяє розвитку всебічного, концептуального усвідомлення предмета.

Учитель несе відповідальність за управління та моніторинг навчального процесу учнів. Покладена на нього відповідальність передбачає створення, збагачення та урізноманітнення організаційної структури співпраці вчитель-учень. Саме тому діяльність педагога спрямована на пробудження та утримання інтересу учнів до навчання, ефективне використання навчального часу.

Стандарти професійного розвитку американських учителів зумовлюють систематичний аналіз власної діяльності та освоєння знань на основі щоденної практики. Згідно з вимогами до педагогічної професії у США вчитель зобов'язаний вчитися впродовж всієї професійної діяльності, розширюючи власний асортимент професійних послуг, поглиблюючи знання та вміння.

Визначено, що вчитель несе відповідальність за співпрацю з колегами для підвищення ефективності школи. Саме тому професійний розвиток у системі неперервної педагогічної освіти спрямовують на формування та розвиток відповідних навичок і вмінь.

Визначені державними та місцевими органами управління освітою цілі та завдання освіти сприяють усвідомленню вчителями обов'язку виконання політики в галузі освіти, висвітлених у статуті та директивах шкільних рад.

Зміст професійного розвитку педагогів передбачає розвиток знань соціального середовища як могутнього ресурсу у навчальному процесі. Будь-яка спільнота, місто чи село (бідне чи багате) є ресурсом знань для ефективного навчання. Окрім того, у кожному суспільному середовищі є безцінні ресурси: вчителі, учні, батьки, бізнесмени, місцеві організації професійного розвитку.

База знань, якою повинен володіти вчитель, постійно розширюється. Стандарти професійного розвитку педагогів США побудовані на основі бази

педагогічних знань, хоча й перебувають у процесі постійного розвитку, відповідно до пропозицій, які подають учителі-практики. Норми професійної культури американських педагогів передбачають підтримку співпраці, новачій в педагогічній діяльності, високий рівень колегіальності та участь у широкому спектрі професійної діяльності.

Наприкінці XX – початку XXI століття уряд США розробив програму “Жодна дитина не залишиться осторонь” (No Child Left Behind Act – NCLB), яка чітко визначає зміст, форми і методи неперервної професійної освіти вчителів, і на штати цієї країни покладено відповідальність за сприяння збільшенню кількості вчителів, які беруть участь у процесі власного професійного розвитку. Визначення поняття “висока якість професійного розвитку” вчителів, яке подано в програмі NCLB, тісно пов’язане із стандартами, визначеними Національною радою з розвитку персоналу. Згідно з визначенням, поданим в програмі NCLB, професійний розвиток необхідний для набуття вчителями та шкільними лідерами навичок і вмінь, неодмінних для забезпечення учням можливості навчання високої якості та досягнення стандартів шкільної освіти; поглиблення знань учителів із суті предмета, який вони викладають; інтеграції вчителів у процес удосконалення планування академічного процесу школи, шкільного округу; дослідження та критичного оцінювання успішності учнів згідно з освітніми стандартами; забезпечення інтенсивної професійної діяльності вчителів на неперервній основі.

Саме стандарти професійного розвитку забезпечують систему планування, організації, управління та оцінювання підвищення кваліфікації вчителів американських загальноосвітніх шкіл у системі неперервної освіти, політики професійного розвитку та розвитку його програм. Стандарти професійного розвитку подають чітке визначення поняття “професійний розвиток педагогів” у США і є інструментарієм перегляду та оцінювання переваг і недоліків сучасних програм підвищення кваліфікації. Стандарти, розроблені Національною радою з розвитку персоналу, містять аналіз чинників, що сприяють створенню конструктивної системи неперервної освіти вчителів американських загальноосвітніх шкіл. Вони акцентують на необхідності і результативності професійного розвитку освітян.

Наприкінці XX–на початку XXI століття головна увага освітян спрямована на підвищення успішності учнів і професійний розвиток педагогів. У США щорічно проводять аналіз успішності учнів згідно з освітніми стандартами і, якщо немає прогресу, федеральним урядом передбачено покарання окремих штатів. Стандарти визначають основні принципи професійного розвитку вчителів, а саме: зміст, методи і форми.

Зміст професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл США в системі неперервної освіти охоплює проблеми якості викладання,

справедливості та тісної співпраці учасників навчального середовища із сім'єю учня.

Стандарт про якість викладання визначає, що основою професійного розвитку вчителів, спрямованого на підвищення успішності учнів, є поглиблення знань педагогів із суті предмета та освітніх стратегій, що базуються на практичних дослідженнях, з метою надання підтримки та допомоги учням у навчальному процесі, спрямованому на досягнення чітких академічних стандартів; підготовка вчителів до використання різних типів адекватного оцінювання навчальної діяльності учнів. “Місія педагога – це не лише його власні інтереси, мотиви, плани, а те, що більше його Я. Йдеться про систему ідей, традицій, культури в широкому розумінні цього слова. І вчитель як посередник між цими категоріями і дітьми має зростити гідних продовжувачів примноження здобутків людської цивілізації” [1, с. 89].

Основою професійного розвитку американських учителів, спрямованого на підвищення успішності учнів, є усвідомлення ними необхідності забезпечення сприятливого навчального середовища, в якому вчитель розумітиме кожного учня, надасть йому необхідну підтримку та допомогу і віритиме в його навчальні можливості, сприятиме досягненню успіху в навчальній діяльності. Професійний розвиток допомагає вчителям краще зрозуміти головні когнітивні, соціальні, емоційні характеристики учнів з метою забезпечення викладання, спрямованого не тільки на освоєння предмета, але й загальноосвітній розвиток особистості.

Зміст професійного розвитку вчителів охоплює знання, навички та вміння педагогів щодо налагодження тісних зв'язків школи із сім'єю та соціальним середовищем, в якому живе учень. Учителі в процесі професійного розвитку мають можливість вивчати головні механізми залучення сім'ї та учасників соціального середовища до роботи школи з метою сприяння навчальному процесу учнів. Одним із важливих чинників у цьому процесі є визначення рівня відповідальності сім'ї щодо загальної освіти дитини.

Стандарт професійного розвитку вчителів США в системі неперервної професійної освіти спрямований на поєднання в єдину систему всіх елементів, які забезпечують використання новітніх знань, навичок і вмінь у процесі освіти дорослих. Процесуальні стандарти визначають способи організації навчальних потреб, їх оцінювання, методику розв'язання проблем та досягнення позитивних результатів.

Визначено, що основою професійного розвитку вчителів, спрямованого на підвищення успішності учнів, є використання аналітичних даних про навчальну успішність учнів з метою визначення пріоритетів розвитку освіти дорослих, моніторингу навчального прогресу та сприяння неперервному удосконаленню освіти. Прийняття рішень, на підставі аналізу даних про

успішність учнів, є підґрунтям планування змісту неперервної професійної освіти та її впливу на розвиток освіти на рівні школи, шкільного округу, штату, держави. “Вчителі нашої нації нерозривно пов’язані із успішністю учнів. Такий зв’язок зумовлює важливість високоякісної підготовки педагогів” [3, с. 3].

Стандарт про оцінювання визначає, що основою професійного розвитку вчителів у США, спрямованого на підвищення успішності учнів, є використання різноманітних інформаційних ресурсів з метою управління процесом удосконалення освіти. Оцінювання професійного розвитку педагогів є єдиним способом визначення ефективності неперервної професійної освіти, який застосовують політики в царині освіти.

Одним із основоположних елементів професійного розвитку вчителів, спрямованого на підвищення успішності учнів, є використання вчителями інформації та результатів досліджень у галузі освіти з метою прийняття рішень щодо її удосконалення.

Стандарт про планування неперервної професійної освіти вчителів визначає, що основою професійного розвитку є планування та узгодження цілей освіти з відповідними освітніми стратегіями. Найбільш поширені форми професійного розвитку американських вчителів поєднують такі елементи, як навчальні стратегії, поглиблення знань за допомогою використання різноманітних підходів.

У США зміст професійного розвитку вчителів зумовлює використання теорії пізнання. Сучасні теорії про навчання чітко формулюють головні принципи, згідно з якими людина освоює нові знання впродовж життя. Професійний розвиток сприяє усвідомленню педагогами суті нових ідей, новітніх освітніх технологій, їхніх цілей, головних характеристик та їхнього зв’язку із відомими теоріями навчання.

Особливу увагу педагоги американських загальноосвітніх шкіл приділяють колегіальній співпраці та забезпеченню вчителів знаннями, навичками і вміннями, необхідними для її налагодження. Відомо, що однією із форм професійного розвитку американських учителів у системі неперервної професійної освіти є співпраця з колегами у професійних спільнотах на базі школи чи шкільного округу.

Стандарт про контекст професійного розвитку вчителів США у системі неперервної професійної освіти висвітлює приклади ефективної організації та структури професійного розвитку американських педагогів, яким сприяють розвиток професійних спільнот, лідерство та відповідні ресурси. Концепція професійних спільнот забезпечує нове бачення організаційної структури професійного розвитку американських учителів та узгоджується із цілями школи й шкільного округу.

Стандарт про лідерство визначає, що основою професійного розвитку вчителів, спрямованого на підвищення успішності учнів, є робота досвідчених шкільних та районних лідерів освіти, які здійснюють керівництво неперервним процесом удосконалення педагогічної діяльності. Американські дослідники Р. Блум, Дж. Баталер та Н. Олсон у праці “Лідерство заради досконалості: освіта директорів на основі досліджень” аналізують зміст та стратегії розповсюдження тренувальної програми для шкільних директорів у північно-західній частині США.

Стандарт про ресурси визначає, що основою професійного розвитку вчителів є підтримка освіти дорослих та колегіальної співпраці у шкільному середовищі. На думку американських дослідників неперервної професійної освіти педагогів, сучасність вимагає довготривалого та постійного інвестування у професійний розвиток американських учителів з метою досягнення мети, визначеної державою.

Отже, зміст неперервної професійної освіти вчителів визначається стандартами професійної педагогічної освіти США і, беручи до уваги їхні особливості, передбачає фундаментальну, психолого-педагогічну, методичну, інформаційно-технологічну, практичну і соціально-гуманітарну підготовку педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Стандарти професійного розвитку американських педагогів визначають також його методи і форми, головні цілі та завдання, які передбачають формування у вчителя професійної готовності до реалізації у власній діяльності таких компонентів: позитивне ставлення до людей різного віку; забезпечення рівноправності представників різних статей; рівноправне відображення у змісті професійної діяльності культурних, расових та етнічних особливостей; доброзичливе ставлення до людей із різних соціальних верств та матеріального добробуту; використання педагогічних технологій контroversивних поглядів на одну і ту ж проблему; виховання патріотизму і національної гордості на основі американської сутності у різноманітних соціальних явищах; розкриття сутності процесів інтеграції та збалансування економіки, навколишнього середовища та суспільства.

1. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: Монографія / В. П. Андрющенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень та ін. / За ред. В. Г. Кременя. К., 2003.
2. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителів у країнах Західної Європи в другій половині ХХ століття: Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04/ АПН України. К., 1998.
3. Ashby C. Teacher training programs: activities underway to improve teacher training, but information collected to assess accountability has limitations.

- Testimony before the subcommittee on 21st century competitiveness, Committee on Education and Workforce, US House of Representatives, 2002.
4. *Blum R., Butler J., Olson N.* Leadership for excellence: Research-based training for principals// Educational Leadership. 1987. N 45.
 5. *Weade G., Green J.* Insiders and outsiders in classroom research: Moving beyond the dichotomy. – The annual meeting of the American Educational Research Association. Chicago, IL. April, 1991.

PROFESSIONAL DEVELOPMENT STANDARDS OF PEDAGOGUES IN THE USA

Nataliya Mukan

*'L'viv Politekhnikha' National University
Stepan Bandera Str., 12, UA – 79013 Lviv, Ukraine
email: nmukan@polynet.lviv.ua*

The article studies the problem of American teachers' continuing professional development standards. It researches the American experience of teachers' professional development and its role in the process of students' academic achievement upgrading.

Key words: professional development standards, programmes, projects, professional development, continuous professional education of pedagogues.

СТАНДАРТЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГОВ В США

Наталія Мукан

*Национальный университет «Львовская политехника»
ул. С. Бандеры, 12, 79013 Львов, Украина
email: nmukan@polynet.lviv.ua*

Рассмотрена проблема стандартов профессионального развития американских педагогов. Исследован американский опыт профессионального развития учителей и его роль в процессе повышения академической результативности учеников.

Ключевые слова: стандарты профессионального развития, программы, проекты, профессиональное развитие, непрерывное профессиональное образование педагогов.

Стаття надійшла до редколегії 11.06.2008

Прийнята до друку 09.10.2008